

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 29 lipca 2016 r.

Pozycja 471

POSTANOWIENIE

z dnia 27 lipca 2016 r.

Sygn. akt Ts 333/15

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Piotr Tuleja – przewodniczący i sprawozdawca
Sławomira Wronkowska-Jaśkiewicz
Andrzej Wróbel,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej S.G. w sprawie zgodności:

art. 767^{3a}, art. 777 § 1 pkt 1¹ i art. 781 § 1¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.) z art. 2, art. 7, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 45 ust. 1, art. 76, art. 77 ust. 2, art. 175 ust. 1, art. 176 ust. 1, art. 177, art. 178 ust. 1, art. 179 oraz art. 180 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

- 1) nadać bieg skardze konstytucyjnej w zakresie badania zgodności art. 767^{3a} oraz art. 781 § 1¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.) z art. 2, art. 7, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 45 ust. 1, art. 76, art. 77 ust. 2, art. 175 ust. 1, art. 176 ust. 1, art. 177, art. 178 ust. 1, art. 179 oraz art. 180 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej w zakresie badania zgodności art. 777 § 1 pkt 1¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.) z art. 2, art. 7, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 45 ust. 1, art. 76, art. 77 ust. 2, art. 175 ust. 1, art. 176 ust. 1, art. 177, art. 178 ust. 1, art. 179 oraz art. 180 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 9 października 2015 r. (data nadania) S.G. (dalej: skarżący) wystąpił o zbadanie zgodności z art. 2, art. 7, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 45 ust. 1, art. 76, art. 77 ust. 2, art. 175 ust. 1, art. 176 ust. 1, art. 177, art. 178 ust. 1, art. 179 oraz art. 180 ust. 1 Konstytucji: po pierwsze, art. 767^{3a} ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U.2014.101, ze zm.; dalej: kpc) w zakresie, w jakim przewiduje, że wniesienie środka zaskarżenia na postanowienie referendarza sądowego o nadaniu klauzuli wykonalności „nie powoduje dewolutywności ani suspensywności, (...) a nobilituje orzeczenie referendarza sądowego do mocy orzeczenia sądu

pierwszej instancji, a sąd rejonowy do roli sądu drugiej instancji orzekający o utrzymaniu w mocy albo zmianie wykonalnego już postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności”; po drugie, art. 777 § 1 pkt 1¹ kpc w zakresie, w jakim uznaje orzeczenie referendarza sądowego za tytuł egzekucyjny; po trzecie, art. 781 § 1¹ kpc w zakresie, w jakim stanowi, że klauzulę wykonalności może nadać referendarz sądowy, „a nadto, że referendarz sądowy może nadać klauzulę wykonalności orzeczeniu wydanemu przez referendarza sądowego, a nie tylko tytułowi egzekucyjnemu pochodzącemu od sądu”.

Skarga konstytucyjna została złożona w związku z następującą sprawą. Postanowieniem z lipca 2014 r. referendarz sądowy nadał klauzulę wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu wystawionemu przez Meritum Bank ICB S.A. w G. przeciwko skarżącemu.

Sąd Rejonowy w N. w postanowieniu ze stycznia 2015 r. utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie.

W postanowieniu z lutego 2015 r. Sąd Rejonowy w N. odrzucił zażalenie skarżącego na orzeczenie ze stycznia 2014 r. jako niedopuszczalne.

Skarżący wniósł następnie zażalenie na postanowienie z lutego 2015 r., które odrzucił Sąd Okręgowy w K. (postanowienie z lipca 2015 r.). Sąd ten przypomniał przy tym, że w myśl art. 767^{3a} zdanie trzecie kpc sąd, rozpoznając skargę na postanowienie referendarza sądowego, orzeka jako sąd drugiej instancji, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu. A to oznacza, jak podkreślił, że nie istnieje możliwość skutecznego zaskarżenia postanowienia sądu, który rozpoznał skargę na orzeczenie referendarza w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności. Sąd Okręgowy w K. uznał w związku z tym, że postanowienie z lutego 2015 r. nie narusza przepisów kpc. Postanowienie to zostało doręczone skarżącemu 10 lipca 2015 r.

W skardze konstytucyjnej skarżący zarzucił niezgodność zakwestionowanych w niej przepisów kpc z zasadą demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, oraz wynikającymi z niej zasadami: zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa i przyzwoitej legislacji (art. 2 Konstytucji), zasadą legalizmu (art. 7 Konstytucji), zasadą proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji), zasadą równości wobec prawa i zakazu dyskryminacji (art. 32 Konstytucji), a także z prawem do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji), zasadą ochrony przez władze publiczne konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi (art. 76 Konstytucji), zakazem zamykania drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności i praw (art. 77 ust. 2 Konstytucji), zasadą sądowego wymiaru sprawiedliwości (art. 175 ust. 1 Konstytucji), zasadą dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust. 1 Konstytucji), domniemaniem właściwości sądów powszechnych w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości (art. 177 Konstytucji), zasadą niezawisłości sędziowskiej (art. 178 ust. 1 Konstytucji), regułą powoływania sędziów na czas nieoznaczony przez Prezydenta Rzeczypospolitej (art. 179 Konstytucji) oraz zasadą nieusuwalności sędziów (art. 180 ust. 1 Konstytucji).

Istota przedstawionych w skardze zarzutów sprowadza się *de facto* do zaskarżenia dwóch kwestii: po pierwsze, powierzenia referendarzom sądowym – urzędnikom niekorzystającym z gwarancji niezawisłości – wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości, za jakie skarżący uznaje wydawanie orzeczeń uznawanych za tytuły egzekucyjne oraz nadawanie klauzuli wykonalności tytułom egzekucyjnym, takim jak bankowy tytuł egzekucyjny, a także prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu orzeczenia referendarza sądowego; po drugie, procedury kontroli wydawanych

przez referendarzy postanowień o nadaniu klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu.

Skarżący zarzucił niekonstytucyjność art. 777 § 1 pkt 1¹ kpc, zgodnie z którym tytułami egzekucyjnymi są orzeczenia referendarza sądowego prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu. W jego przekonaniu uznanie, że takie orzeczenia są tytułami egzekucyjnymi narusza powołane w skardze prawa i wolności konstytucyjne.

Zdaniem skarżącego niezgodne z Konstytucją jest także powierzenie referendarzom sądowym – w myśl art. 781 § 1¹ kpc – nadawania klauzuli wykonalności tytułom egzekucyjnym, w tym bankowemu tytułowi egzekucyjnemu oraz orzeczeniom referendarzy. Referendarze jako urzędnicy sądowi nie mogą bowiem – w jego ocenie – wykonywać zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości, który sprawują wyłącznie sądy, a w ich ramach sędziowie korzystający z gwarancji niezawisłości, tymczasem zaś zakwestionowany przepis przyznaje referendarzom takie uprawnienia. Przy czym – według skarżącego – o niekonstytucyjności powierzenia im nadawania klauzuli wykonalności świadczy to, że w przypadku bankowego tytułu egzekucyjnego nie przeprowadza się postępowania rozpoznawczego. Okoliczności te – jak dowodzi – jednoznacznie wskazują zatem na to, że art. 781 § 1¹ kpc narusza prawo do równego traktowania, prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpoznania sprawy przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd w związku z zasadą sądowego wymiaru sprawiedliwości i zasadą demokratycznego państwa prawnego oraz wywodzonymi z tej zasady zasadami zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz przyzwoitej legislacji, a także zasadą legalizmu.

W opinii skarżącego, niezgodny z Konstytucją jest także art. 767^{3a} kpc, stanowiący, że „[n]a postanowienie referendarza sądowego przysługuje skarga. Wniesienie skargi nie powoduje utraty mocy przez zaskarżone postanowienie. Sąd orzeka jako sąd drugiej instancji, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu. Rozpoznając skargę, sąd wydaje postanowienie, w którym zaskarżone postanowienie referendarza utrzymuje w mocy albo je zmienia”. Przysługująca zatem dłużnikowi skarga nie ma charakteru dewolutywnego ani suspensywnego.

Skarżący, uzasadniając zarzut niekonstytucyjności art. 767^{3a} kpc, podkreślił ponownie, że, jego zdaniem, rozpatrzenie sprawy nadania klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu jako czynność z zakresu sprawowania wymiaru sprawiedliwości – należy do sądu powszechnego wyposażonego w konstytucyjne gwarancje niezawisłości i nieusuwalności, które nadane są sędziom i które pozwalają im realizować zadania w tym obszarze. Tymczasem referendarze nie są niezawisli, nie mają zagwarantowanej bezstronności, nie są uprawnieni do sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Zakwestionowana regulacja, w ocenie skarżącego, „nobiletuję” zatem orzeczenie referendarza – urzędnika sądowego – nadając mu moc orzeczenia sądu pierwszej instancji, a sąd rejonowy podnosi do rangi sądu drugiej instancji orzekającego o utrzymaniu w mocy lub o zmianie postanowienia referendarza.

W przekonaniu skarżącego przyjęte w art. 767^{3a} kpc rozwiązanie tym samym nie tylko narusza prawo do sprawiedliwego rozpoznania sprawy przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd sprawujący wymiar sprawiedliwości w co najmniej dwuinstancyjnym postępowaniu sądowym, ale i ingeruje w prawo do równej ochrony w zakresie prawa do sądu w związku z zasadą proporcjonalności i sprawiedliwości społecznej przez zróżnicowanie sytuacji prawnej obywateli na podstawie nieadekwatnego kryterium. Klauzulę wykonalności nadać może w określonych przypadkach (takich jak bankowy tytuł egzekucyjny) zarówno referendarz sądowy, jak i sąd. W sytuacji, w której postanowienie w tym przedmiocie wyda sąd, dłużnikowi będzie przysługiwało zażalenie do sądu wyższego rzędu. Zażalenie w tym przypadku ma zatem charakter dewolutywny. Wtedy zaś gdy – tak jak

miało to miejsce w sprawie skarżącego – postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności wyda referendarz sądowy, dłużnik może jedynie wnieść skargę na to postanowienie, którą bada sąd orzekając jako sąd drugiej instancji. W takim przypadku dłużnik jest więc pozbawiony prawa do dochodzenia ochrony swoich praw w dwuinstancyjnym postępowaniu sądowym i oceny prawidłowości rozstrzygnięcia przez sąd wyższego rzędu.

Skarżący zwrócił również uwagę na to, że przepisy regulujące bankowy tytuł egzekucyjny zostały przez Trybunał uznane za niezgodne z Konstytucją (wyrok TK z 14 kwietnia 2015 r., P 45/12, OTK ZU nr 4/A/2015, poz. 46).

Zarządzeniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego z 27 stycznia 2016 r. skarżący został wezwany do usunięcia braków formalnych skargi konstytucyjnej przez: po pierwsze, wykazanie, że zakwestionowane w skardze przepisy stanowiły podstawę postanowienia Sądu Okręgowego w K. z lipca 2015 r., wskazanego jako ostateczne orzeczenie w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji; po drugie, dokładne określenie sposobu naruszenia konstytucyjnych praw lub wolności wyrażonych w art. 2, art. 7, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 45 ust. 1, art. 76, art. 77 ust. 2, art. 175 ust. 1, art. 176 ust. 1, art. 177, art. 178 ust. 1, art. 179, art. 180 Konstytucji przez art. 777 § 1 pkt 1¹, art. 781 § 1¹ i art. 767^{3a} kpc; po trzecie, doręczenie odpisów i pięciu kopii wszystkich orzeczeń wydanych w sprawie skarżącego oraz pięciu kopii skargi konstytucyjnej.

W piśmie z 9 lutego 2016 r. skarżący odniósł się do powyższego zarządzenia. Wskazał, że będące przedmiotem skargi przepisy stanowiły podstawę postanowienia z 6 lipca 2015 r. i determinowały treść tego orzeczenia. Powtórnie przytoczył przy tym argumenty przedstawione w skardze, podkreślając, że wydanie bankowego tytułu egzekucyjnego nie jest poprzedzone postępowaniem rozpoznawczym, a dokonuje go nie sąd, lecz urzędnik bankowy, po czym o nadaniu mu klauzuli wykonalności decyduje urzędnik sądowy – referendarz. Jeszcze raz podkreślił, że powierzenie czynności z zakresu sprawowania wymiaru sprawiedliwości, za jakie uznaje nadawanie klauzuli wykonalności, organom pozasądowym, pozbawionym gwarancji niezawisłości, narusza – w jego ocenie – wskazane w skardze konstytucyjnej wolności i prawa podmiotowe. Do pisma skarżący dołączył postanowienie Sądu Rejonowego w N. z lutego 2015 r. oraz Sądu Okręgowego w K. z lipca 2015 r.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, zakwestionować zgodność z Konstytucją przepisów ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie których sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego prawach lub wolnościach albo o obowiązkach określonych w Konstytucji. Na etapie wstępnej kontroli Trybunał Konstytucyjny bada, czy skarga spełnia przesłanki, o których mowa w przywołanym przepisie Konstytucji, oraz wymagania, o których stanowią art. 60 i art. 64-66 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.2016.293; dalej: ustawa o TK), a także czy nie zachodzą okoliczności przewidziane w art. 77 ust. 3 tej ustawy.

1. W ocenie Trybunału skarga konstytucyjna w zakresie art. 767^{3a} oraz art. 781 § 1¹ kpc spełnia wymogi formalne wynikające z art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz art. 60 i art. 64-66 ustawy o TK oraz nie zachodzą przesłanki wskazane w art. 77 ust. 3 tej ustawy.

1.1. Jak ustalił Trybunał, skargę konstytucyjną sporządził skarżący, który jest radcą prawnym.

1.2. Skarżący wyczerpał przysługującą mu drogę prawną. Postanowienie Sądu Okręgowego w K. z lipca 2015 r. wskazane przez niego jako ostateczne jest prawomocne i nie przysługują od niego żadne zwyczajne środki zaskarżenia.

1.3. Trybunał stwierdza też, że skarżący dochował trzymiesięcznego terminu wniesienia skargi zastrzeżonego w art. 64 ustawy o TK. Postanowienie Sądu Okręgowego w K. z lipca 2015 r. zostało mu bowiem doręczone 10 lipca 2015 r., a skargę złożył 9 października 2015 r.

1.4. Zdaniem skarżącego z art. 2, art. 7, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 45 ust. 1, art. 76, art. 77 ust. 2, art. 175 ust. 1, art. 176 ust. 1, art. 177, art. 178 ust. 1, art. 179 oraz art. 180 ust. 1 Konstytucji niezgodny jest: po pierwsze, art. 767^{3a} kpc w zakresie, w jakim przewiduje, że w przypadku, gdy klauzulę wykonalności tytułowi egzekucyjnemu nadał referendarz sądowy, dłużnikowi przysługuje jedynie skarga do sądu, który orzeka jako sąd drugiej instancji, co *de facto* oznacza pozbawienie go prawa do oceny tytułu egzekucyjnego przez sądy dwóch instancji; po drugie, art. 781 § 1¹ kpc w zakresie, w jakim stanowi, że powierza się referendarzom sądowym nadawanie klauzuli wykonalności tytułom egzekucyjnym, w tym bankowemu tytułowi egzekucyjnemu.

1.5. W ocenie Trybunału skarżący prawidłowo określił przedmiot kontroli (art. 65 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK), wskazał, jakie konstytucyjne prawa i w jaki sposób zostały – jego zdaniem – naruszone (art. 65 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK), a także należycie uzasadnił sformułowane w skardze zarzuty (art. 65 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK).

1.6. Skarżący przede wszystkim zarzuca kwestionowanym przepisom naruszenie prawa do sądu (art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 7, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 176 ust. 1 Konstytucji). Trybunał stwierdza, że analiza tego zarzutu nie daje podstaw do ocenienia go jako oczywiście bezzasadnego.

1.7. Skoro złożona skarga w zakresie art. 767^{3a} oraz art. 781 § 1¹ kpc spełnia wymagania przewidziane w ustawie o TK i nie zachodzą okoliczności określone w art. 77 ust. 3 ustawy o TK, to – na podstawie art. 77 ust. 5 tej ustawy – zasadne było nadanie jej dalszego biegu.

2. Skarga konstytucyjna w zakresie art. 777 § 1 pkt 1¹ kpc nie spełnia wymogów formalnych, co przesądza o konieczności odmowy nadania jej dalszego biegu w tym zakresie.

2.1. Jednym z warunków dopuszczalności wystąpienia ze skargą konstytucyjną – wynikającym zarówno z art. 79 ust. 1 Konstytucji, jak i art. 65 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK – jest uczynienie jej przedmiotem przepisów wykazujących cechy odpowiadające dwojakiej kwalifikacji. Po pierwsze, powinny one stanowić podstawę prawną ostatecznego orzeczenia wydanego w sprawie skarżącego przez sąd lub organ administracji publicznej. Po drugie, muszą być one źródłem naruszenia konstytucyjnych praw skarżącego; ten zaś jest zobligowany do sprecyzowania sposobu takiego naruszenia. Podkreślić należy przy tym, iż skarga konstytucyjna w prawie polskim stanowi środek inicjowania tzw. konkretnej kontroli konstytucyjności prawa. Jednym z warunków wszczęcia takiej kontroli jest wykazanie, że zaskarżona regulacja rzeczywiście była zastosowana w indywidualnej sprawie skarżącego, doprowadzając do wydania takiego orzeczenia, które naruszyło przysługujące mu prawa konstytucyjne.

Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że rozpoznawana skarga w zakresie art. 777 § 1 pkt 1¹ kpc nie spełnia powyższego wymogu.

2.2. Zgodnie z art. 777 § 1 pkt 1¹ kpc tytułami egzekucyjnymi są orzeczenia referendarza sądowego prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu. W przekonaniu skarżącego uznanie przez ustawodawcę orzeczeń referendarzy sądowych, a zatem urzędników niebędących niezawisłymi, niemających zagwarantowanej bezstronności i nieuprawnionych do sprawowania wymiaru sprawiedliwości, za tytuły egzekucyjne jest niezgodne ze wskazanymi w skardze postanowieniami ustawy zasadniczej.

Trybunał stwierdza, że przedstawiony zarzut nie znajduje uzasadnienia w sprawie, w związku z którą sformułowana została skarga konstytucyjna. Będący przedmiotem skargi przepis nie miał bowiem w niej zastosowania i nie mógł tym samym naruszyć konstytucyjnych praw i wolności skarżącego. Tytułem egzekucyjnym, któremu klauzulę wykonalności na podstawie art. 781 § 1¹ kpc nadał referendarz sądowy w postanowieniu z czerwca 2014 r., nie było bowiem orzeczenie referendarza, o którym mowa w zakwestionowanym art. 777 § 1 pkt 1¹ kpc, lecz był nim bankowy tytuł egzekucyjny. Bankowy tytuł egzekucyjny jest zaś tytułem egzekucyjnym wymienionym w art. 777 § 1 pkt 3 kpc – „inne orzeczenia, ugody i akty, które z mocy ustawy podlegają wykonaniu w drodze egzekucji sądowej”. Oznacza to, że zakwestionowany w skardze art. 777 § 1 pkt 1¹ kpc nie był podstawą prawną ostatecznego orzeczenia w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji i nie determinował sytuacji prawnej skarżącego. Okoliczności te przesądzają – w myśl art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz art. 65 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK – o konieczności odmowy nadania dalszego biegu skardze w zakresie art. 777 § 1 pkt 1¹ kpc.

W tym stanie rzeczy Trybunał Konstytucyjny postanowił odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej w zakresie art. 777 § 1 pkt 1¹ kpc.